

שכלום לך, איזי

זכיתי כימי חיי בהשמצות בלאספור. הערכת את כולן. זכיתי פה ושם גם במחמאות. אולי ביחס של 1 ל-100. אותן בוודאי הערכת. אך היו כמה מחמאות שהערכת אתן יותר מכל.

אחת מאלה ניתנה לי בתחנת-שירור אמריקאית, כשהמנחה הציג אותי בתור "איזי טטון הישראלית".

איזי טטון (הכל קראו לו אייאף טטון) פירסם במשך שנים רבות שבועון אישי לגמרי — רוח בן ארבעה עמודים, כתובים עלייך ותחילתם ועד סופם. כל המיזימי בווינגטון קראו אותו.

טטון היה יהודי. בן של גזע ההולך וכלה בעולם. אינטלקט טואל מבריק. אידיאליסט. הומניסט גדול. פיטר. בעיקר פיטר.

בשיא נועות ההעפלה, כאשר אוניית-מילחמה בריטית היו נוגחות את ספינות-המעפילים הרעועות כלביש, עלה טטון האמריקאי על סיפון של אוניית-מעפילים, ותיאר את מסעה. הוא גרם לסנסציה עולמית, ותרם תרומה אדירה לעניין הציוני.

כימי ג'ו מקקארתי, כאשר כל ליברל אמריקאי חרר לקיומו ומיטב ההומאניסטים התחבאו, נשמע קולו הצלול של אייאף טטון ברחבי ארצות-הברית, כמי שלוחם בלידתע במיפצת הימנית. כשהחלה מילחמת ויאטנאם, יצא נגדה כחריפת ובצלילות-הרדע, הרבה ומן לפני שזה הפך IN. (מאז קרה שם מה שקורה כיום הצלנו לגביל מילחמת-הלבנון: קשה למצוא מישהו המודה שהיה בעד המילחמה.)

הוא היה אדם נמרקומה, ובשנים האחרונות היה קשה שמיעה וקשה-ראייה, בעל מכשיר-שמיעה ומישקפיים עבים מאוד. אבל המוח שלו תיפקד, ועודוהו היה בלי חת. הוא גם היה איש צנוע מאין כמוהו.

כשביקרתי בפעם הראשונה בארצות-הברית, ודיברתי על שלום ישראל-פלסטיני (בסוף שנות ה-50), היכרתי אותו. לא אני בטוני אליו — הוא בא אלי, למרות שיכולתי כמעט להיות בנו. מאז פגשתי שוב ושוב, ותמיד נדהמתי מצניעותו של האיש, שהפך מומן אנדה-המלכת-על-שתיים.

כשהופיע בארצות-הברית סיפרי מילחמת היום השביעי (באנגלית: ישראל בל ציונות) שהורחם באופן טוטאלי עליידי המימסר הציוני וכל העיתונים החשובים, שבהם שולטת השדולה היהודית (כלומר: כולם), כתב טטון את הביקורת החשובה היחידה. איש לא העז להשתיק את אייאף-טטון.

בשנים האחרונות הטיף בלי הפסק לשלום ישראל-פלסטיני. יש כאן טראגדיה מוסרית, הוא כתב, "ישום יהודי הראוי למסורת הנבואית הנחרת שלו אינו יכול להישאר אדיש לה. במהלך המשימה למצוא בית חדש לירידי השואה של היטלר, הפך עסיאח לחסר-בית. עכשיו הזמן לתקן את העוול".

בניאיישראל העסיקו אותו. הוא כתב על עמוס וישעיהו, ובאחרונה כתב ספר על סוקראטס — ובו מתח ביקורת מאוד בלתי-שיגרתית על החכם היווני.

השבו עת בגיל 81. בעיני לא היה רק יהודי גדול והומאניסט גדול, אלא קודם כל עיתונאי כלככי — לא בעל-מלאכה, לא מרווח אריש, לא רודף-סקופים חסר-מוסר, אלא אדם שראה בעיתונות נשק במילחמת-הנצח בין בנייאור ובני-חושך.

ד"ש מג'נטלמן מצרי

ידיעה טובה לאיסר חילון, הוא "איסר חילון": יש לו מעריץ בחו"ל, והשבועי נמכר עותק נוסף של סיפורו האחרון, ביטחון ודמוקרטיה.

זה קרה כך: לפתע קיבלתי שיחת-טלפון מבדפסט. בצד השני של הקו היה אחמד עות'מאן. הוא רצה לדעת אם נכון הדבר שאיסר כתב עליו בספר זה.

הבטחתי לו לברר את הדבר. קנית את הספר (בכסף טוב), חיפשתי ולא מצאתי איזכור. אחמד טילפן לי שוב וסיפתי לו עלייך. בכל זאת הבטיח לקנות עותק משלו.

יתכן שאחרים מהקוראים יוב' רו את שמו של אחמד עות'מאן. הוא היה איש-מדיעין מצרי, שהוחרר לשרותים שלנו כסוכן כפול, כניכור. כשהרעב נחשף, פיתו אותו לכוח ארצה, והוא נשפט כאן למאסר. בשפת-העם נודע בשם "העיתונאי המצרי".

כימי המרד הגדול בכלל שאטה, שבו השתלטו האסירים הערביים על הכלא וברחו בהמוניהם, מילא אחמד עות'מאן תפקיד חשוב. הוא היה מראשי המרד, והשתמש בהשפעתו כדי למנוע את הריגת הסוחרים. בית-הדין הישראלי הגדיר

אותו, בפסק-הדין כ"ג'נטלמן". אחרי שישב כמה שנים טובות, שוחרר וחזר למצריים.

ימים מעטים אחרי ביקורו של אנוור אל-יסאדאת בירושלים, סטתי למצריים. באחד הבקרים הופיע בבית-המלון שלי גבר אלגנטי, גבהקומה ויפה-תואר, והציג את עצמו כאחמד עות'מאן. הוא בא להודות לי על התערוכתי למענו כשהייתי חבר-כנסת.

אכלתי איתו כמה פעמים ארוחת-צהריים במלון הילטון בקאהיר. הייתי אז אחד מחמשת הישראלים היחידים במצריים. כשישבתי במיסעדה ודיברתי עם אחמד עברית, (הוא למד את השפה בבכ"א), עורר הדבר התרגשות רבה. התעניינו מהי השפה המזורה שבפינו, וכשהתברר כי זוהי השפה הישראלית, כמעט התנפלו עלינו בחיבוקים ובנשיקות. כך זה היה אז.

אורי אבנרי

יומן אישי

אחמד עות'מאן מסר לי דרישות-שלום חמות למפקדי הכלא ולחבריו היהודיים למאסר. לאחראי-מכון, בביקורים הבאים שלי במצריים, הייתי נתקל בו מדי פעם, במיקרה או לא במיקרה. הוא סיפר שהוא סוחר פרטי בנשק לצורכי ספורט. מזה כמה שנים לא ראתיו.

אז זהו. אחמד עות'מאן, "העיתונאי המצרי", הג'נטלמן", חי וקיים, וממשיך להתעניין בסיפורי-דיגול נוסח איסר הראל. הוא גם מבקש לברר בישראל, אך בקשתו נגזרת מזה שנים. אולי כדאי לאיסר להתערב למענו.

בניתיים הוא חי בנדרפס. כפי שסיפר לי בטלפון, הונגריה היא ארץ נחמדה, אנשיה חביבים, הריוור בה זול הרבה יותר מאשר בגרמניה ובאוסטריה, והגנכולות פתוחים לכל.

עברית למתווכחים

שוטר דיבר ברדיו על חקירה מסוימת, ואמר: "אנחנו מת' מקדים בכל הציונים".

מעניין איך עשה זאת. אפשר "להתמקד" רק במוקד אחד, ובמיקרה זה: בכיוון אחר. חקירה בכיוונים שונים היא ההיפך מהתמקדות.

מדוע לא אמר השוטר בפשטות: "החקירה מתקדמת בכך וזנים שונים"? מפני שזה פשוט מדי. "להתמקד" היא מילה אופנתית, המעניקה לבעליה יוקרה של תיכונם. כל שוטר יכול לחקור תם. רק קצין מתווכח מאוד יכול "להתמקד". הצרה היא שזוהי יוקרה של בורים.

כשאני משתעשע באיטוף שיבושים שגורים, אני מנסה מדי פעם לברר אם יש כללים לשיבושים. האם יש מכנה משותף לסוג שלם של שיבושים? ואם כן, מהו הדחף הפנימי המתבטא בהם?

נרמה לי שאחד הגורמים הוא הבריחה מן המילים הפשוטות אל המילים שיש להן צליל מנופה. בעלי השיבושים האלה כאילו מכרייזים על עצמם: אני לא סתם מדבר עברית פשוטה. אני מדבר עברית נמלצת, כיאה לאדם מן המעמד העליון.

גם כאן הצרה היא שנכון ההיפך. מאז ימי הנביאים ועד ימינו, השפה העברית שאפת אל המילה הפשוטה, הקצרה, החזקה. לא תגנובו: לא תשבשו: לא משתמש במילים המנופחות אינו אלא מעיד על עצמו שהוא חסר רגש אמיתי לשפה. כמו במוסיקה, הוא מזויף.

(מבחינה זו, ואולי זו בלבד, יש רימון בין העברית והאנגרית. ליט וינסטון צ'רצ'יל, אמן השפה, אמר פעם שרק מי שאינו יודע אנגלית משתמש במילה בת כמה הברות, כשיש במקומה מילה בת הברא אחת.)

יש מילים עבריות קטנות ופשוטות, שנעלמו ממש מאוצר המילים (אם אפשר לקרוא לזה אוצר) של הבור הלשוני המצוי (בלש"ם). למשל:

מה קרה למילה "יתר" אין. במקומה באה המילה "מעל". המחיר הוא מעל לעשרה שקל. רבים אומרים עכשיו: מעל לעשר שקל. הגיל הוא מעל ל-50. למה ככה.

אפרופו "למה". מישהו שם לב לעובדה שהמילה "מרוע" נעלמה כליל, נחטפה ונרצחה? מרוע זה קרה? שאלה כזאת לא תתואר עוד. כיום שואלים: למה זה קרה? למה היא מתה?

קורבן אחר הוא המילה בת שתי האותיות, "אם". אם תמות, מי יירש אותך? חלילה לבלש"ם יגיד: "במידה" שמתום, מי יקבל את הווילזה מעניין: האם אפשר למות חלקית? חצי רבע? שלוש רבעים?

לעומת זאת, חוגגת המילה "אם" רוקא במקום שאינה צריכה להימצא בו. למשל: "אם הייתי יודע ש..." אפשר לשמוע זאת ברדיו, בטלוויזיה, בכנסת. בוטלה המילה הנכונה בפסוק כזה: לו, לוא, אילו. (אנחנו, בהעולם הזה, משתמשים במילה "אילו", מפני ששתי הצורות האחרות — לו, לוא — עלולות לגרום לאי-הבנת הכתוב, בגלל דימיזון למילים כמו חבר-כנסת.)

אני כותב על זה, מפני שזה חשוב בעיניי. מפני ש...? איך דבר כזה. יוק. נמחק מן השפה. הבלש"ם מוכן להשתמש בכל צורה אחרת, שגויה ככל שתהיה, ובלבד שלא להיראות בחברת מפני ש"על כן אומרים, בגלל ש..." — צורה שהיא שגיאה גסה. אומרים גם "מהסיבה ש..." (זה בכלל שיא התייחסות).

אותו הדבר קרה למילה "כדי". שומר נפשו ירחק ממנה, אם הוא רוצה להיות IN. זוהי מילה לאנשים פשוטים. אנשים מתווכחים אומרים "על מנת". ועל מנת להיראות מתווכחים לגמרי, הם אומרים גם "במטרה". במטרה להגיע הביתה, הוא עלה לאוטובוס.

האם די בכך? מה פתאום! המילה "רי" אינה קיימת עוד! הוצאה להורג עליידי בית-דין עממי. נותרה רק המילה "מספיק".

בבחירות לכנסת השנייה, ב-1951, המציאו הציונים הכ"לליים את הסיסמה "מספיק ודי בשילטון מפא"י". סיסמה גאר-נית. כיום לא שום פירסומאי מסוגל להמציא סיסמה כזאת, מפני שהמילה "די" הלכה לעולמה, יחד עם מפא"י. למה להשתמש במילה קטנה, פשוטה ונכונה, כאשר אפשר להשתמש במילה ארוכה יותר ושגויה (כמו במישפט: "מספיק אנשים קנו כרטיסים לפסטיבל")?

עוד מילה פשוטה ומיטכנה היא "אחרים". שום דבר לא קרה לפני ימים אחרים, כאשר נפגשו אנשים אחרים. מה שקרה קרה לפני "מיספר ימים", כאשר נפגשו "מיספר אנשים". או "כמה ימים", "כמה אנשים".

באחרונה חוגגת המילה "עדיף". פעם אמרנו: מוטב לקום בבוקר. לא עוד: עכשיו "עדיף" לקום בבוקר, עדיף לשתות קפה, עדיף להתרחץ. עדיף לומר עדיף.

כאן ניפרד, לא לפני שנגיד כמה מילים על "לא לפני ש". פעם אמרנו "אחרי". אבל אחרי היא מילה פסולה לגמרי. פשוטה כזאת. במיקרה הגרוע ביותר אפשר להגיד, "לאחר ש". אבל הבלש"ם האמיתי יגיד — ובעיקר יכתוב — "לא לפני ש". איך שזה מתווכח! וואו!

בת כמה היא?

בת כמה מארינה ולארי? לפי התוכנית הרישמית, בת 51. למיטב זיכרוני, אפשר להוסיף כמה שנים טובות.

אבל מה זה חשוב? עולה שוב ושוב במדרגות ב" סרט טפנודור. כל אבר בגופה שופע מין וגירוי. אך היא ער שזה זאת? לך תדע. (רחל אומרת שהיא יודעת: היא לובשת מ' חוף של ברזל.)

אבל מה זה חשוב? או זו אשלייה. אבל מה היינו עושים בחיים בלי אשליות?

וזהו, בעצם, הנושא של ה' סרט הזה. חשיבות הקולנוע כעולם של אשליות, כמיפלט מן הבאנאליות הכלתי-נסבלת של החיים.

ולארי ב"ספלנדור" הומונתי להקרנה מוקדמת ושאלתי מומחית אם כדאי ללכת. היא אמרה: "אתה לא חייב. אבל כדאי לך. לא תתחרט".

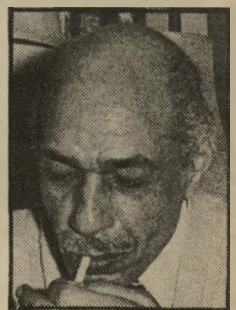
הלכתי ראיתי. לא הייתי חייב. אבל היה כדאי. לא הת' חרטתי.

זהו סיפורו של בעל קולנוע קטן בעיירה איטלקית קטנה (מרצ'לו מאסטרויאני הקשיש והנהדר). הוא גדל על הקולנוע מילדותם (שלו ושל הראינוע). לאולם שלו ברחו בני-העיר, מתאו כפיים לבניטו מוסוליני, התמוזו, חלמו חלומות-מין על הסרניות המגרה ולואדי ה'גיל', וראו את מיטב סרטי הוליווד, ובהם גיבורים וגיבורות ורגשות גדולים מהחיים.

עד לסוף. הקולנוע התרוקן. הקהל נעלם. קם דור חדש, דור של טלוויזיה וידיאו, ואולי גם דור בלי אשליות. אין הוא מכיר עוד את עולמם של גרטה גארבו וצ'רלי צ'פלין, ג'יימס סטייארט ואינגריד ברגמן.

סוף הסרט. סוף הקולנוע. עצוב. יפה. רגיש. מזכיר את קולנוע נדן ובית-העם ונדרינה בתליאבי, ארמון בחיפה, אדיסון בירושלים.

חוף המרינה ולארי. אינני זוכר איך סרנית אחת בקולנוע, מגרה או לא-מגרה.

עות'מאן